

Pressträff med Naoto Kan, Japans premiärminister under naturkatastrofen 2011 – om Fukushima, förnybar energi och Japans dagspolitik

Som en del av Tillväxtanalys löpande bevakning inom hållbar utveckling inklusive energifrågor så följer här en snabbrapport från en pressmiddag 29e augusti på Foreign Correspondents Club Japan – FCCJ med Japans förre premiärminister Naoto Kan. Kan var sittande premiärminister under naturkatastrofen 2011, och har som en av grundarna av det regerande Democratic Party of Japan – DPJ, även unika insikter även kring Japans dagspolitik. Åhörarna satt knäpptysta när ”mannen vid rodet” - Naoto Kan med egna ord berättade om hur katastrofen utvecklades och hur han efter Fukushima blivit en stark motståndare mot kärnkraft som energikälla. Pressträffen kom i mycket att handla om just Fukushimakatastrofen, även om en del andra dagsaktuella frågor även blev föremål för diskussion. Det mest intressanta var kanske lika mycket sättet på vilket Kan berättade, som direkta fakta, där ganska mycket redan är känt.

Snabbrapporten är skriven av Anders Karlsson vid Tillväxtanalys Tokyokontor. För frågor eller mer information kontakta anders.karlsson@growthanalysis.se

Vill ni ha flera nyheter från Tillväxtanalys utlandsverksamhet så går de att följa via www.tillvaxtanalys.se/globalutblick. Där kan man även skriva upp sig för att få dem direkt per epost.

Figur 1: Naoto Kan vid FCCJ, 29 Aug.: Bild Anders Karlsson

En kärnkraftsolycka som bara verkade bli värre och värre

Det var en emotionell, men samtidigt behärskad och vältalig Naoto Kan som inledde med att berätta hur han de första veckorna gick om kring i sin krisunderering- blå overall, och endast fick strötimmar av sömn i en soffa i premiärministerresidenset. Efter att omfattningen av jordbävningen och tsunamin blivit känd kom nästa kalldusch – kärnkraftsolyckan i Fukushima. Kan berättade att de hade en känsla av att olyckan aldrig verkade komma under kontroll. Tre härdsmltor och fyra bränslebassänger som potentiellt, speciellt den i reaktor fyra kunde avge stora mängder radioaktivt material. Som premiärminister så var det Kans plikt att förstå olika scenarios. Kan bad Dr. Shunsuke Kondo, Japan Atomic Energy Commission ordförande ta fram ett worst-case scenario. I slutversion 25 mars (som hemlighölls för allmänheten) så spekulerades i att ifall stora utsläpp skedde från alla reaktorerna så skulle ett område inom 250 km behöva evakueras, inklusive Tokyo. Enligt Kan skulle detta inneburi om inte undergången för landet, men en oerhört svår prövning. Notera att 250 km var även de ”worst-case” gränser som diskuterades av USA och även svenska myndigheter.

Kan samhället ta konsekvenserna av en allvarlig kärnkraftsolycka?

Katastrofs scenariot enligt ovan har fått Kan att göra en 180 graders helvändning i uppfattningen om kärnkraft som energikälla. Han nämnde att han tidigare som premiärminister förhandlat med bla. Turkiet och Vietnam om att exportera säker japansk kärnkraft – ”Jag var en säljare av kärnkraft”. Vid pressmötet sa han att en flygplansolycka, ett gaskraftverk som exploderar, en damm som brister, alla dessa även om konsekvenserna är att tusentals människoliv går bort, är hanterbara. En kärnkraftsolycka, med en potentiell hel region som inte kan bebos under lång tid, det var något helt annat, ansåg han. Fortfarande är kring 160 000 personer evakuerade i Fukushimaområdet. Kan drog paralleller till Tjernobyl, samtidigt som det kan hävdas att Tjernobyl är ett bevis på att samhället kan hantera effekterna av en dylik olycka.

Efter Fukushimakatastrofen så har Kan själv blivit språkrör för förnybar energi. Han har besökt Tyskland, Danmark och Spanien för att se hur de arbetar med förnybart. När han efter sjunkande popularitetssiffror tvingades avgå, villkorade han detta på införandet av en lag kring inmatningstariffer (Feed-In Tariffs). Lagen är i kraft sen 1a juli 2012, och Kan och många oberoende bedömare anser att den redan nu är en succé.

Avsäg TEPCO överge Fukushimaanläggningen eller ej?

En het debatt efter Fukushima har handlat om ifall ägaren till Fukushima Daiichi Tokyo Electric Power Company – TEPCO avsåg evakuera all personal och lämna anläggningen åt sitt och omvärldens katastrofala öde. De olika utredningar som gjorts har lett till olika resultat och Kan har även kritiserats för sin handgripliga inblandning. Principiellt är dock frågan viktig eftersom den berör det yttersta ansvaret för anläggningen.

Vid pressmötet sade Kan att han visserligen var övertygad om att anläggningens driftansvarige Masao Yoshida, av många hyllad som hjälten över alla andra, säkert hade försökt stanna kvar med sin närmsta personal till ”the bitter end”. Yoshida har i flera vittnesmål även sagt precis detta, att det inte fanns någon som helst tanke på att

Datum
2012-08-30

helt lämna anläggningen. Frågan är dock vad TEPCOs högsta ledning avsåg? Kan hävdade att TEPCOs VD Masataki Shimidzu till två av Kans ministrar Kaeda och Hosono, samt till kabinettssekreteraren Edano sagt att de avsåg evakuera. När Kan fick reda på det kallade han Shimidzu till enskilt möte (i närvaro dock av flera ur regeringen). Kan skall rasande ha beordrat Shimidzu att TEPCO måste bli kvar, oavsett utvecklingen, varvid Shimidzu enbart skall ha svarat ”Hai, wakarimashita” – ”OK, jag har förstått”. Shimidzu hävdar att ordväxlingen skall ha varit annorlunda och precis som Yoshida, menar han att TEPCO aldrig avsåg helt lämna anläggningen. Ord står mot ord, och det är givetvis otillfredsställande att det ännu inte finns en klarhet över vad som egentligen hände.

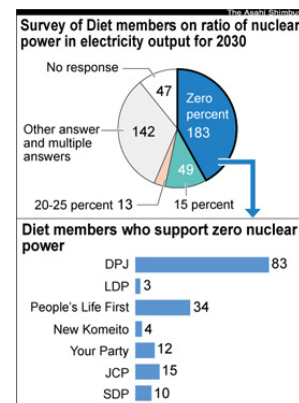
Samtidigt är det en känslig fråga även ur ett rättsligt perspektiv. Kan fick frågan om varför ingen har åtalats för det som hände, och i såna fall vem eller vilka som borde hållas som ansvariga? Hans svar var att det från olika civila organisationer fanns begäran om åtal inlämnade, eventuellt även rörande han själv, och han avstod från vidare kommentarer.

Ett förnybart Japan, eller ej

Givet Japans ekonomiska och industriella betydelse, att landet har en betydande exportorienterad kärnkraftsindustri, att landet har ett program för uppbyggnad av kärnbränsle, att man bedriver avancerad forskning kring fjärde generationens reaktorer, osv... Givet alla dessa omständigheter så är Japans framtida energival av uppenbart intresse inte bara för Japan självt, utan världen i stort.

Japan har ännu inte presenterat sin nya energistrategi, där en av de viktigaste frågorna är hur stor andel kärnkraft som landet långsiktigt avser ha. Fortfarande diskuteras olika alternativ, alltifrån 25 procent, ner till noll procent. En journalist frågade om politikerna fortfarande var i händerna på METIs (Japanska näringsdepartementets) ”byråkrater”, och om Kan ansåg att ”byråkraterna” ändrat uppfattning om kärnkraft eller ej. Kans svar var att det finns de som ändrat sig, emedan många oförändrat anser att Japan måste ha en betydande andel kärnkraft kvar. Helt klart är att den nya energipolicy som skall presenteras kommer ha mer av förnybart och mindre av kärnkraft.

Kan berättade att den 6e augusti så skickade nuvarande premiärminister Noda en begäran till samtliga ministerier att de skulle komma med en konsekvensanalys för vad som skulle hända ifall Japan helt avstår från kärnkraft. Enligt Kan var en sådan förfrågan högst extraordinär. Normalt brukar ministerierna få betydligt öppnare frågeställningar ”vilken anser ni vara den bästa energimixen?”, varpå de flitiga tjänstemännen, som Kan uttryckte det brukar de skicka tillbaka ”meterhöga” pappershögar av utredningsmaterial. På den nu föreliggande mer direkta frågan hade, enligt Naoto Kan ännu inget svar inkommit. //

Figur 2 Opinionsundersökning bland parlamentsmedlemmar om andelen kärnkraft i energimixen, källa Asahi Shimbun 26e Aug.